

Jan Glete, *War and the State in Early Modern Europe: Spain, the Dutch Republic and Sweden as Fiscal-Military States, 1500–1660*. London: Routledge 2002. vii + 277 s.

Laivastohistorioitsijana ansioituneen ruotsalaisen Jan Gleten tuore teos *War and the State in Early Modern Europe: Spain, the Dutch Republic and Sweden as Fiscal-Military States, 1500–1660* on huomion arvoinen lisä Euroopan uuden ajan alun valtioiden kehityksestä käytävään keskusteluun. Teoksessaan Glete tarkastelee sekä kulku- ja kauppayhteyksien turvaamiseen tai uhkaamiseen ja asevoiman projisoimiseen keskittyntä merisodankäyntiä että alueiden valtaamiseen tai kontrollointiin keskittyntä maasodankäyntiä ja näissä molemmissa ympäristöissä toimineiden asevoimien organisoinnin suhdetta valtioiden rakentumiseen. Käsittelyn poikkeuksellisen moniulotteisuuden ohella Glete tarjoaa myös teoreettisesti antoisan viitekehyksen valtiollisen kehityksen murrosvaiheen tarkasteluun.

Teoksen rakenne on selkeä: teoriapainotteisen alun jälkeen käsitellään valitut tapaukset, joita suhteutetaan teoreettiseen viitekehykseen kutakin erikseen. Gleten keskeisin argumentti on lyhyesti tiivistettynä se, että kyky organisoida voimavaroja tehokkaasti oli tärkeämpi valtiorakentumisen kannalta kuin käytettävissä ollut resurssipohja. Gleten lähestymistavan keskeisimmät piirteet ovat tuttuja jo hänen edellisestä teoksestaan *Warfare at Sea, 1500–1650: Maritime Conflicts and the Transformation of Europe* (Warfare and History, Routledge 2000). Käsillä olevassa teoksessa Glete käsittelee teorioita laajemmin ja jäsentää oman lähestymistapansa kuuteen tarkastelu-uomaan.

Voimavarojen valtiollisen organisoimisen taustalla Glete painottaa etujen kokoamisen (*interest aggregation*) merkitystä (poliittisen järjestelmän kautta). Uuden ajan alun valtiot keskittivät voimavaransa pitkälti asevoimiin, joiden tuottamaa suojelua Glete tarkastelee myyntihyödykkeenä. Suojelun tarjoamisessa olennaisia markkinoita, verkostoja ja hierarkioita Glete käsittelee transaktiokulujen ja implementaation kannalta. Suojelun tuottamisessa Glete nostaa voimavaroja tehokkaasti hyödyntävät organisaatiot ja byrokraatiat keskeiseen asemaan. Organisaatioiden toimintaympäristöä Glete kartoittaa pohjaten eliittien ja sosiaalisen koheesion sekä sosiaalisten hierarkioiden kannalta tärkeiden auktoriteetin, yrittäjyyden (*entrepreneurship*) ja patronaattisuhteiden (*patronage*) kautta. Viimeisenä tarkastelukohtana Glete nostaa esiin organisaatioiden luonteen sosiaalisina vallan säilyttäjinä (*social power containers*). Teoreettiseen viitekehykseensä Glete on omaksunut aineksia muiden muassa Douglass C. Northilta, Charles Tillyn tuoreemmista näkemyksistä, Frederic C. Lanelta, Oliver E. Williamsonilta, Edith Penroselta ja William H. McNeilliltä.

Vapaammin muotoiltuna Gleten argumentin päälinjat tiivistyvät seuraavasti: Sovittamalla poliittisen järjestelmän kautta eri eturyhmien tavoitteita yhteen ja kehittämällä tehokkaita organisaatioita uuden ajan valtiot saattoivat luoda kilpailukykyisen asemahdin niukaltakin resurssipohjalta. Tätä mahtia saatettiin käyttää niin alueelliseen laajentumiseen, kauppayhteyksien turvaamiseen kuin voiman projisoimiseenkin. Valtiot pyrkivät monopolisoimaan voiman käytön ja suojelun tarjoamisen hallitsemillaan alueilla. Sotien aikana tai kauppareiteillä kohdatuissa kilpailutilanteissa tappiot ja suojelussa epäonnistuminen johtivat siviiliväestön rasisitusten nousuun ja pahimmillaan kipurajan ylityttyä kapinaan tai suojelumarkkina-alueen menettämiseen jollekin kilpailijalle. Byrokraattisesti organisoidut koneistot osoittautuivat ad hoc -pohjaisia kokoonpanoja tehokkaammiksi muun muassa siksi, että kasaantunut tietotaito säilyi pysyvien organisaatioiden muistissa ja rakenteissa yli yksilöiden virkakausien. Byrokratioissa kyvyt nousivat lopulta sosiaalista taustaa tärkeämmiksi, ja ajan kuluessa syntyi niihin sidottuja uusia eliittejä ja eturyhmiä omine tavoitteineen.

Valtiollisen kehityksen kulun Glete jakaa kolmeen vaiheeseen: yhteistyö perinteisten valtioiden sisällä (1480–1560), taloudellissotilaallisen valtiomallin nousu (1560–1660) ja taloudellissotilaallisten valtioiden aikakausi (1660–). Näistä hän nostaa keskeiseksi aikajakson 1560–1660. Tämän satavuotiskauden merkityksen korostaminen rinnastuu kiintoisalla tavalla sodankäynnin vallankumouksesta käytävän keskustelun aloittaneen Michael Robertsin käsitykseen juuri kyseisen aikavälin tärkeydestä eurooppalaisen sodankäynnin historiassa, vaikka Glete ei Robertsiiin tässä yhteydessä viittaakaan (s. 16).

Gleten valitsemat kolme esimerkkitapausta (Espanja, Alankomaat ja Ruotsi) olivat kukin aikansa edelläkävijävaltioita, joiden historia tukee Gleten keskeisintä argumenttia voimavarojen organisointikyvyn merkityksestä. Espanjaa ja Alankomaita käsittelevissä osuuksissa huomion arvoisia kohtia ovat esimerkiksi Gleten näkemykset epäonnistumisesta erityisesti merellisessä suojelussa merkittävänä tekijänä Espanjan valta-aseman heikentymisen taustalla (s. 96–100, 108–136) ja Alankomaiden amiralteettijärjestelmän tehokkuudesta (s. 162–171). Ruotsi-osuus on tyylillisesti kirjan miellyttävintä luettavaa. Sen pienenä heikkoutena on kuitenkin se, että siinä Gleten teoreettisessa viitekehyksessä keskeisen suojelun myymisen ja etujen kokoamisen käsittely on hieman vähemmän vakuuttavaa kuin edeltävissä kahdessa tapauksessa.

Teoksen kaksi keskeisintä ansiota ovat meri- ja maasodankäynnin käsittelyn yhdistäminen sekä tuoreen ja vakuuttavan teoreettisen viitekehysten esittäminen keskustelussa uuden ajan alun valtioiden rakentumisesta. Kiireinen lukija saa kohtuullisen yleiskuvan kirjasta jo lukemalla viimeisen luvun, jossa Glete tiivistää argumenttinsa. Teoreettisen näkemyksen ohella Gletellä on tarjota myös oivaltavia tulkintoja esimerkkitapauksiaan koskevien keskusteluiden ongelmakohdista. Argumentteja polarisoivasta esitystavasta johtuen lukijan on kuitenkin syytä tuntea nämä keskustelut varsin tarkoin pystyäkseen täysin arvostamaan Gleten näkemysten oivaltavuutta. Tästä ensi sijassa tyylillisestä heikkoudesta huolimatta Gleten kirjaa voi suositella melkein pä pakollisena luettavana kaikille uuden ajan alun valtioiden kehityksestä käytävästä keskustelusta kiinnostuneille.

* * *

**Arvostelun kirjoittaja FM Janne Malkki
valmistelee väitöskirjaansa Leidenin yliopistossa
Alankomaissa.**

ENNEN JANYT

Historian tietosanomat